Utbildningsutskottets betänkande

1981/82:3

om utbildning för undervisningsyrken

Motionerna

1979/80:1283 av Lennart Bladh m. fl. (s) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen har anförts om rekrytering av lärare i ämnet teknik,

2. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna att en behörighetsgivande utbildning i teknik för lärare i trä- och metallslöjd samt yrkeslärare bör komma till stånd.

1980/81:556 av Gullan Lindblad (m) och Göthe Knutson (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär utredning av förutsättningarna för utbildning av förskollärare till lågstadielärare vid högskolan i Karlstad.

1980/81:561 av Bo Södersten m. fl. (s) vari yrkas att riksdagen beslutar uttala sig för att klasslärarutbildning återinförs vid högskolan i Falun/Borlänge snarast möjligt.

1980/81:980 av Rune Ångström (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar hemställa hos regeringen att lämpliga utbildningsenheter i Umeå och eventuellt Luleå och Härnösand ges i uppdrag att utreda förutsättningarna till en integrerad utbildning av barnskötare, förskollärare och fritidspedagoger.

1980/81:1280 av Stina Andersson (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller att utbildningen av barnomsorgs- och lärarpersonal i ökad utsträckning skall omfatta handikapp och utvecklingsstörningar hos barn.

1980/81:1289 av Elisabeth Fleetwood (m) och Birgitta Rydle (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande behovet av förstärkt ställning för ökad invandrarkunskap i lärarutbildningen samt att universitets- och högskoleämbetet i sin utbildningsplan för läraryrken bör ta hänsyn till och beakta detsamma.

1980/81:1713 av Marianne Stålberg m. fl. (s) vari, såvitt nu är i fråga, yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen och på lämpligt sätt genomför förslag om

8. att jämställdhet bör ingå som obligatoriskt ämne i lärarnas och förskollärarnas utbildning.

(Yrkandena 10 och 11 har utskottet behandlat i betänkande 1980/81:20, yrkande 4 i betänkande 1980/81:22, yrkandena 1, 2 och 9 i betänkande

1980/81:37 samt yrkandena 5, 6 och 7 i betänkande 1980/81:39. Yrkande 3 behandlar utskottet i annat sammanhang.)

1980/81:1909 av Rune Gustavsson m. fl. (c) vari – med hänvisning till vad som anförts i den till socialutskottet remitterade motionen 1980/81:1908 – yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om en översyn av utbildningen inom barnomsorgen i enlighet med motionens mening.

Utskottet

I detta betänkande behandlar utskottet en motion om utbildning av lärare i teknik m. m. som väckts under riksmötet 1979/80. Vidare behandlas ett antal motioner om lärarutbildning som väckts under riksmötet 1980/81.

Utbildning av lärare i teknik m. m.

Enligt riksdagens beslut om läroplan för grundskolan (prop. 1978/79:180, UbU 1978/79:45, rskr 1978/79:422) skall teknik ingå i blocket naturorienterande ämnen om 15 veckotimmar på högstadiet och om 6 veckotimmar på mellanstadiet. Vidare skall i orienteringsämnena på lågstadiet ingå moment från bl. a. teknik.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) fick den 28 juni 1979 regeringens uppdrag att lägga fram förslag till utbildning för lärare som undervisar i teknik i grundskolan utan erforderlig utbildning. På grundval av UHÄ:s förslag har regeringen den 11 september 1980 meddelat bestämmelser om behörighetsgivande utbildning för lärare i bl. a. teknik. Utbildningen vänder sig till icke behöriga lärare i grundskolan i matematik, teknik och fysik alternativt kemi. För tillträde till utbildningen skall lärarna ha undervisat i minst fem terminer i bl. a. teknik. Utbildningen omfattar 40 poäng och ger behörighet till tjänst som lärare 19 i grundskolan (tjänst på högstadiet i dels matematik och teknik, dels fysik eller kemi). Läsåret 1980/81 antogs 60 studerande till sådan behörighetsgivande utbildning och under läsåret 1981/82 beräknas likaledes 60 studerande bli antagna. För läsåret 1982/83 har UHÄ begärt medel för ytterligare 90 platser för denna utbildning. Härutöver har UHÄ föreslagit att enstaka kurser anordnas för lärare som behöver kompletterande utbildning för att på ett tillfredsställande sätt undervisa i teknik.

I motion 1979/80:1283 framförs uppfattningen att undervisningen i teknik i första hand bör tas om hand av lärare i trä- och metallslöjd samt yrkeslärare i gymnasieskolan som fått kompletterande utbildning för undervisning i teknik. Riksdagen bör enligt motionärerna ge regeringen till känna att en behörighetsgivande utbildning i teknik för lärare i trä- och metallslöjd och för nämnda yrkeslärare bör komma till stånd.

Utskottet har inhämtat remissyttranden över motionen från UHÄ och

skolöverstyrelsen (SÖ), vilka båda tillstyrkt behörighetsgivande utbildning i teknik för lärare i trä- och metallslöjd. Skrivelse i ärendet har inkommit från Lärarnas riksförbund (LR), som föreslår att motionen avstyrks. En sammanfattning av yttrandena och skrivelsen fogas som *bilaga* till detta betänkande.

Utskottet erinrar om att UHÄ i anslagsframställningen för budgetåret 1982/83 föreslagit att s. k. enstaka kurser skall anordnas för lärare som behöver kompletterande utbildning för att på ett tillfredsställande sätt undervisa i teknik. Vidare har utskottet erfarit att regeringen våren 1982 avser lägga fram en proposition om principer för den framtida lärarutbildningen. Utskottet utgår från att härvid förutsättningslöst prövas hur olika ämnen skall kombineras i lärartjänst mot bakgrund av behoven i grundskolan. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1979/80:1283.

Andra lärarutbildningsfrågor

Riksdagen beslöt år 1977 om reformering av förskollärar- och fritidspedagogutbildningarna (prop. 1976/77:76, UbU 1976/77:29, rskr 1976/77:333). I den nya utbildningsorganisationen, som infördes läsåret 1978/79, omfattar förskollärar- och fritidspedagogutbildningarna fyra terminer för dem som har förutbildning inom barnomsorgen (vårdlinjens gren för barna- och ungdomsvård eller 20- alternativt 40-veckorsutbildning till barnskötare) och fem terminer för dem som inte har denna förutbildning.

I motion 1980/81:980 hemställs om utredning av förutsättningarna för en integrerad utbildning av barnskötare, förskollärare och fritidspedagoger. Även i motion 1980/81:1909 begärs en översyn av utbildningen av barnomsorgspersonal så att denna blir enhetlig.

Utskottet erinrar om att förskollärar- och fritidspedagogutbildningarna nyligen reformerats och att de som utbildats enligt den nya ordningen kommit ut på arbetsmarknaden först under budgetåret 1980/81. Erfarenheterna av utbildningen är alltså begränsade. Utskottet finner därför inte anledning att förorda en ny översyn av utbildningarna. Utskottet vill emellertid peka på de försök som bedrivs med utbildning av bl. a. förskollärare och fritidspedagoger i syfte att finna olika former för samverkan mellan utbildningarna.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna 1980/81:980 och 1980/81:1909.

Enligt motion 1980/81:1289 bör invandrarkunskap få ökat utrymme inom lärarutbildningen. Motionärerna anser att UHÄ bör beakta detta vid fastställande av utbildningsplaner för utbildning för undervisningsyrken. I motion 1980/81:1713 (yrkande 8) hävdas att jämställdhet bör ingå som obligatoriskt ämne i lärarnas och förskollärarnas utbildning.

Utskottet vill erinra om att utbildningsplan för varje allmän utbildnings-

linje inom högskolan fastställs centralt. I sådan plan anges bl. a. syftet med linjen och det huvudsakliga innehållet i utbildningen på linjen. I utbildningsplanerna för t. ex. alla linjer inom sektorn för utbildning för undervisningsyrken ingår en föreskrift att människans situation och livsvillkor som individ och samhällsmedlem skall uppmärksammas i utbildningen samt att situationen i skola och samhälle för elever med olika etnisk, språklig, kulturell och religiös bakgrund skall uppmärksammas särskilt. Detsamma gäller de olikheter i mäns och kvinnors situation och villkor i och utanför skolan som påverkar studie- och yrkesvalet samt de olika rollerna i familj, arbete och samhällsliv.

Utskottet har inhämtat att frågor rörande de nämnda utbildningsmomenten visas särskild uppmärksamhet vid den kontinuerliga översyn av utbildningsplanerna som sker inom UHÄ. Vad beträffar utbildning i invandrarkunskap har utskottet erfarit att UHÄ i samverkan med statens invandrarverk och regionstyrelsernas kanslier har genomfört regionala konferenser i avsikt att fördjupa och förstärka kunskapen i invandrarfrågor hos de lokalt utbildningsansvariga.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att de i motionerna 1980/81:1289 och 1980/81:1713 yrkande 8 berörda frågorna inte behöver påkalla någon särskild riksdagens åtgärd. Riksdagen bör därför avslå motionerna.

I motion 1980/81:1280 hemställs att riksdagen hos regeringen begär att utbildningen av barnomsorgs- och lärarpersonal i ökad utsträckning skall omfatta handikapp och utvecklingsstörningar.

UHÄ har den 17 februari 1981 i särskild skrivelse till regeringen lagt fram förslag till utbildningsinsatser för personal inom barnomsorgen m. m. Förslagen avser dem som arbetar bland barn med särskilda behov av stöd och stimulans. Skrivelsen bereds f. n. inom regeringskansliet.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motion 1980/81:1280.

Frågor om lokalisering av utbildning tas upp i två motioner. I motion 1980/81:556 begärs utredning om förutsättningarna för utbildning av förskollärare till lågstadielärare vid högskolan i Karlstad. Enligt motion 1980/81:561 bör riksdagen uttala att klasslärarutbildning bör komma till stånd vid högskolan i Falun/Borlänge.

UHÄ har i anslagsframställningen för budgetåret 1982/83 föreslagit vidareutbildning av förskollärare till lågstadielärare vid bl. a. högskolan i Karlstad. Vidare har UHÄ föreslagit en ökning av antalet intagningsplatser för klasslärarutbildning och i ett par alternativ föreslagit förläggning av sådan utbildning till högskolan i Falun/Borlänge.

Med hänvisning till att UHÄ:s anslagsframställning f. n. bereds inom regeringskansliet anser utskottet att riksdagen bör avslå motionerna 1980/81:556 och 1980/81:561.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen beträffande utbildning av lärare i teknik m. m. avslår motion 1979/80:1283,
2. att riksdagen beträffande en utredning om utbildningen av barnomsorgspersonal avslår motionerna 1980/81:980 och 1980/81:1909,
3. att riksdagen beträffande invandrarkunskap inom lärarutbildningen avslår motion 1980/81:1289,
4. att riksdagen beträffande jämställdhet som obligatoriskt ämne i lärarutbildningen avslår motion 1980/81:1713 yrkande 8,
5. att riksdagen beträffande ökad undervisning inom lärarutbildningen om handikapp och utvecklingsstörningar hos barn avslår motion 1980/81:1280,
6. att riksdagen beträffande vidareutbildning av förskollärare till lågstadielärare vid högskolan i Karlstad avslår motion 1980/81:556,
7. att riksdagen beträffande klasslärarutbildning vid högskolan i Falun/Borlänge avslår motion 1980/81:561.

Stockholm den 19 november 1981

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Christina Rogestam (c), Hans Nyhage (m), Bengt Wiklund (s), Jörgen Ullenhag (fp), Rune Rydén (m), Helge Hagberg (s), Sven Johansson (c), Lennart Bladh (s), Birgitta Rydle (m), Kerstin Göthberg (c), Ylva Annerstedt (fp), Iris Mårtensson (s), Lars Svensson (s) och Göran Persson (s).

Bilaga

Sammanfattning av remissyttranden och skrivelse ang. motion 1979/80:1283

I sitt yttrande erinrar *universitets- och högskoleämbetet* (UHÄ) om att skolöverstyrelsen (SÖ) våren 1980 utfört en enkätundersökning angående tjänstgörande teknikiärare vårterminen 1980. Sammanlagt omfattar enkäten 1 819 lärare. Enligt en preliminär sammanställning finns 660 individer behöriga till tjänst som lärare 19 (tjänst på högstadiet i grundskolan i dels matematik och teknik, dels fysik eller kemi). Vidare undervisar i teknik 616 andra behöriga lärare (varav 142 lärare i trä- och metallslöjd) och 538 lärare som inte är behöriga till någon tjänst. Mot bakgrund av det behov som SÖ sålunda kartlagt räknar UHÄ med att utbildning skall komma till stånd av lärare, som utan att vara behöriga har tjänstgjort viss tid och haft undervisning i teknik (lärare 19).

UHÄ säger sig också i olika sammanhang ha förordat en friare kombination av ämnen i lärartjänst, bl. a. i remissyttrandet över lärarutbildningsutredningen där kombinationen slöjd och teknik angavs som tänkbar.

SÖ har i huvudsak anfört följande.

Från undervisningens synpunkt är det önskvärt att lärare i grundskolan har stor ämnesbredd. För undervisningen i naturorienterande ämnen skulle man helst ha lärare med kompetens i samtliga de ämnen som ingår i blocket. Lärare med en utbildning som åtminstone närmar sig denna bredd finns dock knappast att tillgå för närvarande. Det har visat sig ytterligt svårt att rekrytera lärare för undervisning i ämnet teknik, som har sådan önskad ämnesbredd.

För att råda bot på denna betydande brist på lärare med utbildning för undervisning i teknik, en brist som torde vara bestående och sannolikt även kommer att öka i och med införandet av ny läroplan för grundskolan (Lgr 80), anser SÖ det angeläget att åtgärder snarast vidtas.

Av pedagogiska skäl ligger lärare i trä- och metallslöjd väl till för att handha undervisningen i teknik. Dessa lärare har den praktiska utbildning och erfarenhetsbakgrund som ämnet kräver. Ämnet trä- och metallslöjd kan i lärartjänst kombineras med ämnena engelska, matematik, teckning och hemkunskap. SÖ anser liksom motionärerna att trä- och metallslöjd bör kunna ingå i lärartjänst även tillsammans med ämnet teknik.

SÖ tillstyrker således och finner det även angeläget att en behörighetsgrundande utbildning i ämnet teknik anordnas för lärare i trä- och metallslöjd. Härav följer att vissa tillägg i skolförordningen bör göras bl. a. så att i tjänst som lärare 23 i grundskolan införs kombinationen av ämnena trä- och metallslöjd och teknik.

Utbildning av gymnasieskolans yrkeslärare för tjänstgöring i grundskolan passar på ett dåligt sätt in i det mönster med lärarutbildning och tjänstekonstruktioner för grundskolan som 1974 års lärarutbildningsutredning skisserat och som SÖ i allt väsentligt ställt sig bakom. Det är också av

Bilaga

flera skäl svårt att kombinera tjänstgöring i gymnasieskolan med tjänstgöring i grundskolan. SÖ avstyrker därför att behörighetsgrundande utbildning i ämnet teknik för närvarande anordnas för yrkeslärare.

Lärarnas riksförbund (LR) har inkommit med skrivelse i ärendet. Beträffande undervisning i ämnet teknik erinrar LR om vad SÖ skrivit i sitt förslag till förändring av grundskolans läroplan (s. 79 f.), vad föredragande statsrådet anfört i proposition *1978/79:180 om läroplan för grundskolan* (s. 75 f.) och vad utbildningsutskottet framhållit i sitt betänkande 1978/79:45 i ärendet (s. 40). LR fortsätter.

Utifrån SÖ:s förslag, regeringens proposition och inte minst utbildningsutskottets uttalanden är det enligt LR:s uppfattning alldeles uppenbart att man skall eftersträva en så god integration som möjligt mellan ämnet teknik och övriga naturorienterande ämnen. Det är därvid klart att de praktiska momenten skall förstärka de teoretiska så att eleverna upplever ämnena som en helhet. En slutsats av detta är att fortbildningsinsatser för lärare bör präglas av att de tekniska momenten skall ingå i naturorienterande orienteringsämnen på alla stadier. Särskilda fortbildningsinsatser är beslutade för lärarna på låg- och mellanstadierna beträffande tekniska moment. Liknande insatser är enligt LR självklara på högstadiet, dvs. lärarna i de naturorienterande ämnena bör fortbildas så att de kan undervisa i så många som möjligt av de naturorienterande ämnena och teknik.

Sammanfattningsvis anser LR att resonemanget i motion 1979/80:1283 om samband mellan undervisning i slöjd och teknik ej överensstämmer med riksdagsbeslutet om läroplan för grundskolan och föreslår att motionen avslås.

GOTAB 69822 Stockholm 1981